

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ilgtspējīga bioekonomika Eiropai. Ekonomikas, sabiedrības un vides saistības stiprināšana””

(COM(2018) 673 final)

(2019/C 240/09)

Ziņotājs: **Mindaugas MACIULEVIČIUS**

Līdzziņotājs: **Udo HEMMERLING**

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Komisija, 14.12.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 29. panta 1. punkts un 304. pants
Biroja lēmums	16.10.2018.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	25.4.2019.
Pieņemts plenārsesijā	15.5.2019.
Plenārsesija Nr.	543
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	203/1/4

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Ir **steidzami jārikojas globālā mērogā**: globālie izaicinājumi, piemēram, klimata pārmaiņas un iedzīvotāju skaita pieaugums, liek steidzami rast risinājumu fosilā kurināmā aizstāšanai un efektīvāk izmantot bioloģiskos resursus. Lauksaimniecība un meža resursos balstītas nozares ir galvenās tādas biomasas ražotājas, kuru var izmantot ne tikai pārtikā vai lopbarībā, un tāpēc šīs nozares būtiski sekmē bioekonomiku. Jaunas vērtību ķēdes sniedz papildu iespējas pasākumiem lauku ekonomikā, lai īstenotu pāreju no fosilo resursu ekonomikas uz bioproduktu ekonomiku.

1.2. Šajā kontekstā prioritāte jāpiešķir **labākai izpratnei par** bioresursu **patēriņu** atbilstoši Parīzes nolīguma klimata mērķiem. Veicot darbības bioekonomikā, ne vien jāpanāk labāka izpratne, bet arī **jāiesaista patērētāji**, regulāri sniedzot padomus un informāciju, lai tādējādi atvieglotu nepieciešamās pārmaiņas un pavērtu ceļu tādu tirgus veidošanas pasākumu ieviešanai, kas veicinātu patērētāju uzticēšanos Eiropas Savienībā ražotiem biobāzētiem produktiem un palielinātu publiskā iepirkuma veicēju vēlmi tos iegādāties.

1.3. Tas pavērtu **iespējas** attiecībā uz bioloģisko daudzveidību, rūpniecību, ekonomikas attīstību un darbvietām. EESK atzinīgi vērtē 2012. gada bioekonomikas stratēģijas atjaunināšanu, kas ir svarīgs solis pareizajā virzienā. Visā pasaulē tiek pieprasīti ilgtspējīgi, resursu ziņā efektīvi biobāzēti produkti. Tomēr, neraugoties uz ievērojamo progresu jaunajā versijā, daži ietvertie pasākumi vēl joprojām ir tikai jāievieš praksē.

1.3.1. Papildus finanšu instrumentu pieejamībai ir svarīgi **izveidot individuālus, elastīgus konsultācijas vai padomdevēja pakalpojumus**, lai palīdzētu lauksaimniecības pārtikas produktu ražošanas MVU sākt inovatīvus ilgtermiņa projektus. Bieži vien dažādu iemeslu dēļ šiem uzņēmumiem pietrūkst nepieciešamās pašu pieredzes vai zināšanu, kā arī cilvēkresursu, finanšu un infrastruktūras resursu.

1.3.2. **Veidojot publiskā un privātā sektora sadarbību**, pienācīga uzmanība būtu jāpievērš primārās ražošanas uzņēmumiem. Šo modeli varētu atbalstīt ar virkni **kopējās lauksaimniecības politikas** (KLP) pasākumu un instrumentu.

1.3.3. Iekļaujot **pētniecības, inovācijas un bioekonomikas** pasākumus ilgtermiņa stratēģijā, būs vieglāk atbalstīt **attīstību un reproducēšanu**.

1.3.4. Ir svarīgi turpināt darba ņēmēju un primārās ražošanas uzņēmēju **izglītošanu un apmācību**. Ir svarīgi atvieglot **zināšanu apmaiņu**, atbalstīt starptautiskus tīklus un ņemt vērā sabiedrībā un tehnoloģiju jomā notiekošās izmaiņas. Izglītības, līdzdalības un komunikācijas koncepcijās ir ārkārtīgi svarīgi iesaistīt bioekonomikā interesētās personas no laukiem.

1.3.5. Būtiski veicināt **aprites ekonomiku, kā arī starpnozaru un teritoriālās saiknes** Eiropas Savienībā un ārpus tās, īpaši ņemot vērā, ka ir jāpilda saistības saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem un COP 21 mērķiem.

1.3.6. Visām dalībvalstīm vajadzētu savā politikā un programmās **integrēt visaptverošu bioekonomikas stratēģiju**, kā arī pieņemt kompetentās vietējās iestādes un attiecīgās ieinteresētās personas (primārās ražošanas uzņēmējus, pētniekus un izglītotājus, rūpniecības pārstāvjus, pilsonisko sabiedrību, sociālos partnerus utt.).

1.3.7. Eiropas Savienībai būtu jātiecas izveidot **globālu sistēmu, kas ļautu noteikt oglekļa dioksīda emisijas cenu**, – tas būtu neitrāls un efektīvs risinājums, kā veicināt bioekonomiku un rosināt visus attiecīgos tirgus dalībniekus mazināt klimata pārmaiņas.

1.4. “Jaunā” bioekonomikā ir svarīgi ievērot ilgtspējas principus, un, lai dabas resursi turpinātu būt produktīvi, tie ir jāsaudzē. Šajā saistībā bioekonomikā jāievēro ilgtspējas kritēriji. Lai izvairītos no kropļojumiem, kas nodara kaitējumu videi, ekonomikai un sabiedrībai, vienādi noteikumi jāattiecinā gan uz Eiropas Savienībā iegūtu, gan no ārvalstīm ievestu biomasu.

2. Vispārīgas piezīmes

Bioekonomika aptver atjaunojamu bioloģisko resursu ražošanu un to pārvēršanu pārtikā, dzīvnieku barībā, biobāzētos produktos un bioenerģijā. Tajā iesaista lauksaimniecību, mežsaimniecību, zivsaimniecību, pārtikas rūpniecību, celulozes un papīra ražošanu, kā arī atsevišķus ķīmiskās rūpniecības, biotehnoloģiju un enerģētikas sektorus.

2.1. 2012. gada ES Bioekonomikas stratēģijas mērķis bija “(..) bruģēt ceļu inovatīvākas, resursefektīvākas un konkurētspējīgākas sabiedrības veidošanai, kurā nodrošinātība ar pārtiku nav pretrunā atjaunojamu resursu ilgtspējīgai rūpnieciskai izmantošanai un vides aizsardzības nodrošināšanai”. Komisija 2017. gadā pārskatīja savu 2012. gada ES bioekonomikas stratēģiju un secināja, ka šī stratēģija ir pierādījusi savu mērķu nozīmību un ka bioekonomikas piedāvātās iespējas tiek aizvien vairāk atzītas Eiropā un ārpus tās. 2018. gada oktobrī Komisija nāca klajā ar rīcības plānu, kas ļautu attīstīt ilgtspējīgu aprites bioekonomiku nolūkā “uzlabot un paplašināt atjaunojamu resursu ilgtspējīgu izmantošanu, lai risinātu tādas globālas un vietējas izaicinājumus kā klimata pārmaiņas un ilgtspējīga attīstība”⁽¹⁾.

2.2. Paredzams, ka līdz 2050. gadam pasaules iedzīvotāju skaits pieaugs līdz gandrīz 10 miljardiem⁽²⁾, un bioloģiskie resursi ir steidzami jāizmanto efektīvāk, lai iegūtu drošu, pilnvērtīgu un kvalitatīvu pārtiku par saprātīgu cenu lielākam cilvēku skaitam un samazinātu vienas saražotās vienības ietekmi uz vidi un klimatu, un jāsarāžo pietiekams daudzums atjaunojamu bioloģisko materiālu, lai ievērojamo daļu no pašreizējās ražošanas, kas balstīta uz jēlnaftu, pārkārtotu, izmantojot vēja, saules un citus atjaunojamus enerģoresursus. Tāpēc, ņemot vērā jaunākās norises politikā, tostarp Apvienoto Nāciju Organizācijas ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM)⁽³⁾ un Konvenciju par klimata pārmaiņām (COP 21 saistības), bija jāpārorientē darbības un jāatjaunina bioekonomikas stratēģija.

2.3. Komisija norāda, ka, balstoties uz atjaunināto bioekonomikas stratēģiju⁽⁴⁾, 2019. gadā tā sāks 14 jaunus pasākumus, tostarp šādus:

- izveidos 100 miljonus EUR vērtu aprites bioekonomikas tematisko investīciju platformu, lai biobāzētas inovācijas tuvinātu tirgum un būtu mazāks risks veikt privātās investīcijas ilgtspējīgos risinājumos; veicinās jaunu ilgtspējīgu bioloģiskās pārstrādes rūpniecību izveidi visā Eiropā,
- izstrādās stratēģiskās ieviešanas programmu ilgtspējīgām pārtikas un lauksaimniecības sistēmām, mežsaimniecības un biobāzētu produktu ražošanai,
- programmas “Apvārsnis 2020” ietvaros izveidos ES bioekonomikas politikas atbalsta mehānismu ES valstīm, lai izstrādātu valstu un reģionālās bioekonomikas programmas,
- sāks izmēģinājuma pasākumus bioekonomikas attīstībai lauku apvidos, piekrastes un pilsētu teritorijās, piemēram, atkritumu apsaimniekošanas jomā vai attiecībā uz oglekļa dioksīda piesaisti lauksaimniecībā izmantojamā augsnē,
- ieviesīs ES līmeņa uzraudzības sistēmu, lai novērotu progresu virzībā uz ilgtspējīgu aprites bioekonomiku,

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/research/bioeconomy/pdf/ec_bioeconomy_strategy_2018.pdf

⁽²⁾ <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/world-population-prospects-2017.html>

⁽³⁾ <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>

⁽⁴⁾ <https://ec.europa.eu/research/bioeconomy/index.cfm?pg=policy&lib=strategy>

- ar Bioekonomikas zināšanu centra starpniecību apkopojot datus un nodrošinot labāku piekļuvi tiem, uzlabos mūsu zināšanu bāzi un vairo mūsu izpratni par īpašām bioekonomikas jomām,
- sniegs norādes un veicinās labu praksi saistībā ar to, kā ekoloģiski drošās robežās darboties bioekonomikā.

2.4. Bioekonomika var sniegt risinājumus, kas var palīdzēt samazināt gan CO₂ emisijas, gan atkarību no importētiem fosiliem resursiem. Piemēram, ES meži piesaista oglekli tādā apjomā, kas atbilst 10 % no ES gada emisiju apjoma, un vienlaikus nodrošina ilgtspējīgu un pastāvīgu biomasas piegādi atjaunojamās enerģijas ražošanai. Turklāt aplēses liecina, ka pašreiz ražošanā izmantotās visas 100000 ķīmiskās vielas teorētiski var iegūt no atjaunojamām izejvielām. Tas nenozīmē, ka tās visas būtu šādi jāiegūst, bet tas ir teorētiski iespējams. Tas ne tikai pavērs iespēju iegūt mūsu ikdienas mājāsaimniecības priekšmetus uz vietas un atjaunojamā veidā, bet arī palīdzēs radīt darbvietas, jo īpaši piekrastes reģionos un lauku apvidos, un izaugsmi Eiropā, kurai vēl joprojām piemīt spēcīgs tehnoloģiskais pārsvars. Saskaņā ar nozares aplēsēm biobāzētas rūpniecības nozarēs līdz 2030. gadam varētu radīt vēl vienu miljonu jaunu darbvietu.

2.5. Tomēr virzībā uz lielāku inovāciju ES bioekonomikā joprojām ir nozīmīgi šķēršļi. Svarīgs šķērslis ir saistīts ar produktu konkurētspēju izmaksu ziņā gan salīdzinājumā ar fosilajām alternatīvām, gan līdzvērtīgiem produktiem no citām pasaules valstīm. Izmaksu konkurētspēja ir atkarīga no daudziem faktoriem, tostarp tehnoloģiju gatavības pakāpes, darbaspēka izmaksām, fosilā kurināmā subsīdijām un amortizācijas, un to ietekmē arī nepietiekams tirgus atbalsts biobāzētiem produktiem. Papildus šim konkurētspējas jautājumam situāciju sarežģī arī grūtības piekļūt finansējumam, kas paredzēts inovatīviem projektiem un ražošanas iekārtām, un bieži vien joprojām zemā tiešo lietotāju informētība par biobāzētiem produktiem, kā arī tas, ka nav prasmju un uzņēmējdarbības attiecību, kuras varētu nozari virzīt uz priekšu. Turklāt atļauju izsniegšanas procedūras, kas attiecas uz jauniem biobāzētiem projektiem, kļūst ilgā un apgrūtinātas, un tas rada būtisku juridisko nenoteiktību un riskus ekonomikas dalībniekiem.

3. Īpašas piezīmes

EESK atzinīgi vērtē paziņojumu par 2012. gada bioekonomikas stratēģijas atjaunināšanu. Bioekonomikas veicināšanai ir vajadzīga konsekventa un efektīva ilgtermiņa politika. Tomēr saikne starp šo visaptverošo bioekonomikas stratēģiju un citiem esošajiem politikas instrumentiem vēl aizvien nerodas automātiski. Tāpēc, lai bioekonomikas jomā izstrādātu efektīvu politiku, joprojām ir jāapzina sinerģija starp politikas jomām tā, lai ņemtu vērā tādus mērķus kā ilgtspējīga pārtikas ražošana, ilgtspējīga dabas resursu apsaimniekošana, līdzsvarota teritoriālā attīstība lauku apvidos, kā arī drošu un pienācīgu iztikas līdzekļu nodrošināšana.

3.1. Lai gan atjaunotajā versijā ir paredzēts izmantot ES investīcijas un liela uzmanība ir pievērsta biobāzētu nozaru stiprināšanai un paplašināšanai, kas notiek, piesaistot investīcijas un atklājot tirgus, vēl aizvien ir nepilnības (pēc pētniecības un izstrādes posma), ja runa ir par palīdzību, kura bioekonomikas uzņēmumiem ļautu piesaistīt līdzekļus, izstrādāt stratēģiju ienākšanai tirgū, pilnveidot organizatoriskos aspektus un nobriedināt produktus. Investori, kas valstu un reģionu līmenī veic investīcijas mikrouzņēmumu un mazu uzņēmumu, kā arī jaunuzņēmumu agrīnā izaugsmes posmā un sniedz attiecīgus padomus, ir tikpat svarīgi, cik svarīga ir ES investīciju piesaistīšana lieliem projektiem. Lai tirgū laistu jaunus produktus, ir vajadzīga visaptveroša finansēšanas koncepcija.

3.2. Atjauninātajā versijā ir arī uzsvērts tas, ka valsts un privātā sektora sinerģija ļauj labāk izmantot dažādus investīciju avotus. Šajā kontekstā biorūpniecības kopuzņēmumam ir izšķiroša nozīme, lai palīdzētu izveidot biobāzētu Eiropas rūpniecības infrastruktūru un vērtību ķēdes, kas vērstas uz atjaunojamo resursu, tostarp atkritumu, izmantošanu.

3.3. Tomēr nepietiekama uzmanība ir veltīta privātā sektora un it īpaši primārās ražošanas dalībniekiem, t. i., lauksaimniekiem, mežu īpašniekiem un to kooperatīviem, kuriem ir būtiska nozīme ilgtspējīgas bioekonomikas attīstībā; turklāt pienācīga uzmanība jāpievērš arī MVU, kas ieņem nozīmīgu vietu lauksaimniecības un pārtikas ķēdē. Šajā saistībā KLP varētu kļūt par interesantu līdzekli, kas palīdzētu lauksaimniekiem, mežu īpašniekiem un to kooperatīviem investēt vairāk līdzekļu ražošanā, uzlabojot tās ilgtspēju.

3.4. Tāpēc labvēlīgu tirgus apstākļu radīšanai ir tikpat svarīga nozīme kā tam, cik lielā mērā patērētāji uzticas informācijai, ko viņi saņem par produktiem, kurus viņi apsver iegādāties. Ir vērts apsvērt informācijas standartus, un svarīgs pirmais solis ir bijis skaidru ES mēroga standartu ieviešana attiecībā uz biobāzētiem produktiem, lai labāk aizsargātu nozarē saskaņoto standartu ticamību un vienlaikus novērstu patērētāju mulsināšanu un iegūtu rūpniecisko patērētāju un publiskā iepirkuma veicēju uzticēšanos. Vēl ir daudz darāmā, lai, izmantojot viedas komunikācijas stratēģijas, palīdzētu patērētājiem izdarīt apzinātu izvēli.

3.5. Atjauninātās stratēģijas mērķis ir arī stiprināt "izvēšanas" ideju, tomēr tajā netiek skatīts reproducēšanas jēdziens. Pētījumi jau tiek veikti, un ilgtermiņa inovācijai ir jābūt cieši saistītai ar bioekonomikas stratēģijām. Fundamentālie un lietišķie pētījumi ir rūpīgi jāsinchronizē, un ar tiem ir jāveicina kopīgu stratēģisko mērķu sasniegšana. Turklāt uzmanība būtu jāpievērš tādiem jautājumiem kā kvalitatīvas pētniecības un inovāciju infrastruktūras vai kopu attīstība, pieejamība un uzturēšana. Piemēram, izveidojot pasaules līmeņa centrus, kas veiktu lietišķos pētījumus par izvērstu bioloģiskās apstrādes rūpniecību un radītu novatoriskus un ilgtspējīgus risinājumus, rastos iespēja palīdzēt mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) gūt vispusīgu zināšanu klāstu. Zināšanu nodošanai palīdzētu demonstrācijas un piemēri. Demonstrācijas sniegtu mazajiem un vidējiem uzņēmumiem visaptverošu priekšstatu par konkrētajā bioekonomikas jomā pieejamajām tehnoloģijām.

3.6. ES lauku apvidos norisinās būtiskas ekonomiskās, demogrāfiskās un institucionālās pārmaiņas. Tādēļ pienācīga uzmanība jāpievērš arī infrastruktūras un loģistikas uzlabojumiem, kas ļautu veicināt esošās un jaunās biomasas piegādes ķēdes un uzlabot dabas resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu, kā arī darbvietu un pievienotās vērtības radīšanu lauku apvidos.

3.7. Nekad pārāk daudz uzmanības nevar tikt pievērsts tam, ka tehnoloģiski progresīvu iekārtu ieviešanai bioekonomikā ir nepieciešamas labākas darbības un uzturēšanas prasmes, arī prasmju pilnveidošana informācijas un datortehnoloģiju (IKT) jomā, veselībai un drošībai paredzētas jaunas mācību programmas, kā arī labāka izpratne par vides aizsardzības aspektiem un to ņemšana vērā. Ir ļoti svarīgi gan nodrošināt individuālo prasmju pastāvīgu attīstību un pielāgošanu visas dzīves garumā, gan arī novērst prasmju trūkumu šajā jaunajā bioekonomikas nozarē. Atjaunotajā stratēģijā nav ierosināts nodrošināt vienādranga apmaiņu un kopīgus pasākumus pētniekiem, inovācijas atbalsta pakalpojumu sniedzējiem, lauksaimniekiem, mezsaimniekiem, to kooperatīviem un citiem privātajiem dalībniekiem, lai gan tas būtu ļoti svarīgi zināšanu apmaiņas sekmēšanai.

3.8. ANO ilgtspējīgas attīstības mērķus sasniegt nevar un klimata pārmaiņas mazināt nevar⁽⁵⁾, ja netiek modernizētas atlieku, sekundārās un atkritumu plūsmas, kā arī netiek veicināta aprites ekonomika. Tāpēc ir jānodrošina sadarbība nozaru (pārtikas, nepārtikas sistēmu un lauku apvidu) un kontinentu starpā. Lielāka uzmanība jāpievērš teritoriālajām un vietējām saiknēm (pilsētu un lauku apvidu, lauku apvidu savstarpējai, kā arī sauszemes un jūras apgabalu saiknei) un to ieguldījumam ilgtspējīgas bioekonomikas vērtību ķēdēs un lauku apvidos esošajās kopienās. Šo saikņu veidošana Centrāleiropā un Austrumeiropā būtu ļoti svarīga, lai palīdzētu šīm valstīm savus stratēģiskās attīstības mērķus virzīt uz labāku biomasas pārstrādi. Centrāleiropas un Austrumeiropas reģions ir bagāts ar biomasu, jo tajā izplatītas tādas darbības kā lauksaimniecība, mezsaimniecība un zivsaimniecība – nozares, kas biomasas ziņā piedāvā lielas, bet neizmantotas vai nepietiekami izmantotas iespējas attiecībā uz tās izmantošanu pārtikas, dzīvnieku barības, rūpniecības izejvielu, biodegvielas un enerģētikas vajadzībām. Turklāt atjaunotajā stratēģijā nav pietiekami izvēsta doma par nepieciešamību īstenot starptautisku sadarbību, lai efektīvāk apvienotu pieejamās zināšanas un spējas, kā arī pastiprinātu sinerģiju starp dalībvalstu un trešo valstu programmām pētniecības jomā. Starptautiskās partnerības ir īpaši svarīgas testēšanas un reproducēšanas risinājumu izstrādei.

3.9. Īstenojot Parīzes nolīgumā izvirzītos mērķus, visbeidzot maksimāli būtu jāizmanto tirgus mehānismi. Globāla sistēma, kas ļautu noteikt oglekļa dioksīda emisiju cenu, būtu neitrāls un efektīvs veids, kā iesaistīt visus tirgus dalībniekus. EESK mudina Komisiju aktīvi pētīt dažādas iespējas un pasākumus un sadarboties ar citām valstīm virzībā uz vispārēju vienošanos par oglekļa dioksīda emisiju cenu noteikšanu. Globāla sistēma, kas oglekļa dioksīda emisiju cenas ziņā būtu efektīva un taisnīga, radītu vienlīdzīgu konkurenci apstākļus eksporta uzņēmumiem pasaules tirgos un tādējādi samazinātu investīciju un darbvietu pārvirzes risku. Bez tam šāda sistēma samazinātu to importa preču konkurenci priekšrocības, kas ir lētākas tādēļ, ka attiecīgajās valstīs ir mazāk stingras prasības klimata aizsardzības jomā.

Briselē, 2019. gada 15. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Luca JAHIER

⁽⁵⁾ OV C 440, 6.12.2018., 45. lpp.